

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

Telefon dyżurny: 21-34-34

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436

BD/140/26/89

KTO I DLACZEGO NIE WZIĄŁ UDZIAŁU W PIERWSZEJ TURZE WYBORÓW

Komunikat z badań

Czerwiec 1989 r.

Powody, dla których prawie 40% obywateli 4 czerwca nie wzięło udziału w wyborach do Sejmu, stanowiły przedmiot ostatnich badań CBOS. W sondażu¹ zrealizowanym w kilka dni po pierwszej turze wyborów staraliśmy się ustalić:

- jak respondenci oceniają frekwencję wyborczą i kto przede wszystkim, ich zdaniem, nie wziął w nich udziału,
- społeczno-demograficzne cechy tych, którzy nie poszli głosować,
- motywy i przyczyny, które zadecydowały o absencji,
- preferencje wyborcze osób, o których mowa.

Ponad połowa ankietowanych (50,4%) oceniła udział społeczeństwa w pierwszej turze wyborów jako mały, 30,7% - wystarczający, a jedynie 16,8% - jako duży (2,1% nie miała zdania). Oceny w znacznym stopniu uzależnione były od uczestnictwa respondentów w wyborach. Zdecydowanie częściej o niskiej frekwencji mówili ci, którzy głosowali, a o wystarczającej lub dużej, którzy na wybory nie poszli (tab.1).

Tabela 1

w procentach

Respondenci, którzy w wyborach:	Ocena udziału społeczeństwa w wyborach			
	duży	w sam raz	mały	trudno powiedzieć
uczestniczyli	15,7	28,9	53,8	1,6
nie uczestniczyli	20,7	36,8	38,9	3,6
Ogółem	16,8	30,7	50,4	2,1

Odpowiedzi ankietowanych na pytanie o to, jacy ludzie nie wzięli w nich udziału, były podzielone (tab.2). Najczęściej wskazywano, że: obojętni, kto wygra; znacznie rzadziej - nie mający zaufania do kandydatów lub niezdecydowani, na kogo głosować. Nieliczni twierdzili - że przeświadczeni o pewnym zwycięstwie

¹ "Po pierwszej turze wyborów '89" - sondaż zrealizowano w dniach 8-12 czerwca '89 na ogólnopolskiej 1486-osobowej reprezentacji dorosłej ludności.

Tabela 2

w procentach

"Kto, Pana(i) zdaniem, jacy przede wszystkim ludzie nie poszli na wybory?"	Wskazania respondentów, którzy w wyborach:		
	uczestniczyli	nie uczestniczyli	ogółem
Ci, którym było wszystko jedno, kto wygra	38,8	29,9	36,7
Ci, którzy nie ufali ani kandydatom "Solidarności", ani koalicji rządzącej	18,9	22,9	19,7
Ci, którzy nie wiedzieli, na kogo głosować	15,4	11,9	14,6
Ci, którzy byli pewni, że nic nie przeszkodzi "Solidarności" w zwycięstwie	5,9	8,5	6,5
Ci, którzy obawiali się, że wygrana "Solidarności" doprowadzi do niepoko- jów i rozruchów w kraju	1,0	1,8	1,2
Trudno powiedzieć	19,2	25,0	20,5

"Solidarności". Tylko sporadycznie wskazywano, że byli to ci, którzy obawiali się zakłócenia spokoju społecznego w wyniku zwycięstwa "Solidarności". Nieco częściej uchylali się od odpowiedzi ci, którzy nie głosowali, i rzadziej wskazywali na obojętność lub brak zdecydowania jako powód.

Spośród 330 ankietowanych przyznających, że nie wzięli udziału w wyborach, 44,6% świadomie i rozmyślnie nie chciało na nie pójść. Niezdecydowanych było blisko 28%, a 25,8% w ostatniej chwili zmieniło zamiary.

Analiza społeczno-demograficznych cech badanych pozwala stwierdzić, że najczęściej nie wzięli udziału w wyborach ludzie²:

- którzy w ogóle nie interesują się polityką (51%) ani obecnymi wyborami (74%),

- którzy określają swoje kompetencje polityczne jako małe i nie potrafią zrozumieć sensu wydarzeń (37,7%),

- w wieku powyżej 60 lat (32,4%),

² Szczegółowe dane o społeczno-demograficznych uwarunkowaniach deklaracji uczestnictwa w wyborach, a także niektórych opinii i ocen badanych przedstawiono w aneksie.

- z wykształceniem podstawowym (30,2%),
- oceniający swoją sytuację materialną jako złą lub bardzo złą (27,5%).

Warto dodać, że dla osób, o których mowa, charakterystyczne jest dystansowanie się od wpływu na ostateczny rezultat wyborów (tab.3). Blisko połowa wyraziła przekonanie, że nic od nich nie zależało.

Tabela 3

w procentach

"Czy w tych wyborach zależy coś od takiego człowieka jak Pan(i)?"	Wskazania respondentów, którzy w wyborach:		
	uczestniczyli	nie uczestniczyli	ogółem
Tak, bardzo wiele	23,6	3,7	19,2
Tak, ale niewiele	61,3	46,6	57,9
Zupełnie nic	14,5	48,8	22,1

Podawane przez badanych osobiste powody absencji również świadczą o tym, że bardziej decydowało dystansowanie się od polityki jako takiej oraz brak kompetencji niż powody polityczne sensu stricto. Szczegółowy rozkład wskazań respondentów przedstawia się następująco:

Zestawienie 1 ³	w %
Mój głos i tak nie wpłynąłby na to, kto zostanie wybrany	49,8
Mało wiedziałem(am) o kandydatach	41,6
Nie ufam ani władzy, ani "Solidarności"	38,7
Jest mi zupełnie obojętne, kto będzie w Sejmie i Senacie	36,0
Zupełnie mnie to nie interesuje	34,0

³ Respondenci mogli podawać kilka powodów.

Sądziłem(am), że obejdzie się beze mnie, że "Solidarność" zdobędzie wszystko, co ma do zdobycia, poradzi sobie sama	31,5
Nie potrafiłem(am) się zdecydować, na kogo głosować	22,1
Sposób głosowania był trudny, bałem(am) się, że sobie nie poradzę	18,2
Wszystko zostało wcześniej dogadane, głosowanie nie miało sensu	16,6
Sądziłem(am), że obejdzie się beze mnie - i tak nie zapobiegł(a)bym wygranej "Solidarności"	15,8
Nie odpowiadali mi kandydaci	14,9
Inne powody	34,6

Analiza współwystępowania tych wskazań pozwala na określenie głównych powodów absencji, jakimi kierowało się ponad 60% ankietowanych nie uczestniczących w wyborach. Były to:

- brak zainteresowania wyborami lub brak wystarczającej wiedzy zarówno na temat samej procedury głosowania, jak i na kogo głosować	29,6%
- brak zaufania do obu stron: koalicji i "Solidarności"	8,8%
- dystanowanie się od wpływu na przebieg i wyniki wyborów	6,1%

Około 17,3% nie głosowało z przyczyn, jak się wydaje, jedynie przypadkowych i losowych (nie wskazano na żaden z podanych w zestawieniu powodów). W blisko 40% przypadków nie udało się ustalić najważniejszych przyczyn absencji wyborczej. Na większość z nich wskazywało ponad 20%, na wszystkie wymienione - 17,6%.

Z danych wynika, że nie głosowała głównie ta część społeczeństwa, która dystansuje się od polityki i pozostaje poza nurtem wydarzeń politycznych tak z racji braku kompetencji, jak i przekroczenia wieku pełnej aktywności zawodowej i życiowej.

Wśród ankietowanych przeważa przekonanie, że nawet wyższa frekwencja wyborcza nie zmieniałaby wyniku wyborów (tab.4); ci, którzy twierdzą inaczej, są pewni, że w takim wypadku jeszcze bardziej wzrosłaby przewaga "Solidarności".

Tabela 4

w procentach

Przewidywany wpływ wyższej frekwencji wyborczej na wyniki wyborów	Wskazania respondentów, którzy w wyborach:		
	uczestniczyli	nie uczestniczyli	ogółem
Wzrosłaby przewaga "Solidarności"	41,4	33,2	39,5
Zmalałaby przewaga "Solidarności"	8,0	3,7	7,0
Wynik wyborów nie zmieniłby się	46,3	54,9	48,0
Brak zdania	4,3	8,2	5,2

O tym, że rezultat wyborów pozostałby nie zmieniony, częściej byli przekonani ci, którzy w nich nie uczestniczyli. Ta ocena wydaje się znajdować potwierdzenie w deklarowanych przez tę grupę preferencjach wyborczych. Zapytani, na kogo by głosowali - odpowiadali:

	w %
na "Soliarność"	31,5
na koalicję rządzącą	4,8
na kandydatów jednej i drugiej strony	27,6
inaczej	2,4
trudno powiedzieć	32,4

Odpowiedzi na pytanie o sposób głosowania na listę krajową wskazują, że jedynie 13,3% spośród badanych, którzy nie głosowali nie skreśliłoby nikogo, 17% - skreśliłoby wszystkich, 41,5% - niektórych. Ponad 26% nadal nie wie, jak by się zachowało.

Takie deklaracje pozwalają zakładać, że wyższa frekwencja nie zmieniałaby zasadniczo wyników wyborów. Przemawiałaby za tym również fakt, że respondenci, którzy nie wzięli udziału w wyborach, zdecydowanie częściej aprobuja działalność "Solidarności" niż rządu i PZPR; L.Wałęsy niż W.Jaruzelskiego (tab.6). Wydaje

Tabela 6

w procentach

Przedmiot oceny	Odpowiedzi ^{a)} na pytanie: "Czy działalność tych instytucji i osób dobrze służy społeczeństwu?"				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
Rząd	5,2	38,6	27,1	9,4	19,8
PZPR	2,4	15,2	30,1	27,7	24,6
"Solidarność"	22,5	45,0	6,1	2,7	23,7
W. Jaruzelski	10,9	36,8	20,1	10,3	21,9
L. Wałęsa	29,8	44,4	6,4	3,0	16,4

a) Odpowiadali badani, którzy nie wzięli udziału w wyborach.

się, że przewaga "Solidarności" pozostałaby na zbliżonym poziomie. Można wprawdzie założyć, że wymaganą liczbę głosów uzyskałoby więcej kandydatów z listy krajowej, nie jest jednak pewne, czy większość.

Tabela 1 (N=1486)

w procentach

Cechy społeczno-demograficzne badanych	Odpowiedzi na pytanie, kto nie wziął udziału w wyborach					
	ci, którzy nie wiedzieli, na kogo głosować	ci, którym było obojętne, kto wygra	pewni zwycięstwa "Solidarności"	ci, którzy nie ufali kandydatom obu stron	ci, którzy obawiali się niepokojów po zwycięstwie "Solidarności"	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>						
Meżczyźni	14,2	36,0	6,9	21,4	1,8	19,2
Kobiety	15,0	37,6	6,2	18,1	0,6	21,7
<u>Wiek</u>						
Do 29	14,6	37,9	9,6	16,8	1,9	18,0
30-39	16,1	37,1	8,0	19,3	1,0	17,6
40-59	14,5	35,3	5,3	21,5	1,2	21,9
60 i więcej lat	12,5	37,6	3,2	20,9	1,0	24,8
<u>Miejsce zamieszkania</u>						
Wieś	15,0	35,3	6,5	21,0	1,4	20,3
Miasto:						
- 5-20	18,9	35,9	7,3	17,0	0,5	20,4
- 21-100	11,8	34,7	6,5	20,2	1,1	24,8
- 101-500	15,4	36,9	7,5	17,8	0,8	21,2
- ponad 500 tys. mieszkańców	12,2	43,7	5,0	20,7	1,8	15,3
<u>Wykształcenie</u>						
Podstawowe	15,3	38,9	5,4	17,0	0,3	22,6
Zasadnicze zawodowe	13,5	35,2	7,3	22,0	1,5	20,2
Średnie	15,9	32,2	8,6	21,9	2,2	18,3
Wyższe	9,6	49,1	1,8	19,3	0,9	18,4
<u>Przynależność do partii politycznych</u>						
PZPR	13,0	36,6	5,7	26,8	2,4	15,4
SD lub ZSL	20,4	40,8	8,2	10,2	2,0	16,3
Nie należący	14,5	36,7	6,6	19,4	1,1	21,1
<u>Przynależność do organizacji społeczno-politycznych</u>						
Organizacje młodzieżowe (ZHP, ZMW, ZSMP, ZSP)	19,1	34,5	5,5	17,3	0,0	23,6
PRON	12,5	37,5	0,0	29,2	0,0	20,8
Związki zawodowe skupione w GPZZ	14,1	33,9	6,3	26,0	2,1	17,2
Związek Kótek i Organizacji Rolniczych	25,4	33,9	6,8	13,6	1,7	16,9
NSZZ "Solidarność"	15,2	38,0	11,4	17,7	1,3	16,5
"Solidarność" Rolników	30,2	34,9	11,6	11,6	0,0	11,6
<u>Przynależność związkowa przed 13 XII 1981 r.</u>						
"Solidarność"	13,7	35,1	8,3	20,0	0,9	21,7
Inne związki	12,4	37,1	5,7	24,0	1,8	18,7
Nie należał	15,7	37,3	6,1	18,2	1,2	20,7
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>						
Bardzo zła i zła	14,1	41,0	8,1	17,0	0,7	18,4
Raczej zła	15,2	33,1	6,9	21,3	1,7	21,8
Średnia, przeciętna	15,6	34,7	6,0	20,4	1,4	21,0
Raczej dobra	12,7	50,9	2,7	14,5	0,9	17,3
Bardzo dobra i dobra	8,6	35,8	8,6	24,7	0,0	22,2
<u>Stosunek do wiary i praktyk religijnych</u>						
Wierzący i praktykujący regularnie	14,8	35,9	6,6	19,1	1,0	21,8
Wierzący i praktykujący nieregularnie	14,6	37,3	7,0	20,3	1,6	18,6
Wierzący, ale niepraktykujący	14,5	34,3	6,6	18,7	1,8	24,1
Niewierzący, ale chodzący do kościoła	12,5	62,5	0,0	0,0	0,0	25,0
Niewierzący i niepraktykujący	13,4	43,3	3,0	28,4	0,0	11,9
<u>Zainteresowanie polityką</u>						
Bardzo duże i duże	11,1	37,5	9,5	22,8	2,5	16,3
Średnie	17,2	36,1	6,3	21,3	0,8	17,2
Małe	15,0	38,8	4,5	16,8	1,0	23,8
Żadne	11,9	36,2	5,2	13,8	1,0	31,4
<u>Ocena kompetencji politycznych</u>						
Duże	17,5	37,0	7,0	21,0	0,8	16,3
Średnie	14,3	35,4	7,3	22,0	1,3	18,8
Żadne	13,8	38,7	4,7	14,6	1,4	26,5

Tabela 2 (N=1486)

w procentach

Cechy społeczno-demograficzne badanych	Respondenci, którzy w wyborach:	
	wzięli udział	nie wzięli udziału
<u>Płeć</u>		
Mężczyźni	80,1	19,9
Kobiety	75,9	24,1
<u>Wiek:</u>		
Do 29	76,9	23,1
30-39	82,2	17,8
40-59	81,5	18,5
60 i więcej lat	67,6	32,4
<u>Miejsce zamieszkania</u>		
Wieś	76,0	24,0
Miasto:		
- 5-20	81,1	18,9
- 21-100	80,5	19,5
- 101-500	75,1	24,9
- powyżej 500 tys. mieszkańców	79,3	20,7
<u>Wykształcenie</u>		
Podstawowe	69,8	30,2
Zasadnicze zawodowe	75,8	24,2
Średnie	86,1	13,9
Wyższe	92,1	7,9
<u>Przynależność do partii politycznych</u>		
PZPR	94,3	5,7
SD lub ZSL	93,9	6,1
Nie należący	75,7	24,3
<u>Przynależność do organizacji społeczno-politycznych</u>		
Organizacje młodzieżowe (ZHP, ZMW, ZSMP, ZSP)	79,1	20,9
PRON	87,5	12,5
Związki zawodowe skupione w OPZZ	84,9	15,1
Związek Kółek i Organizacji Rolniczych	84,7	15,3
NSZZ "Solidarność"	92,4	7,6
"Solidarność" Rolników	90,7	9,3
<u>Przynależność związkowa przed 13 XII 1981 r.</u>		
"Solidarność"	84,6	15,4
Inne związki	84,1	15,9
Nie należał	72,8	27,2
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>		
Bardzo zła i zła	72,5	27,5
Raczej zła	75,1	24,9
Średnia, przeciętna	81,3	18,7
Raczej dobra	81,8	18,2
Bardzo dobra i dobra	75,0	25,0
<u>Stosunek do wiary i praktyk religijnych</u>		
Wierzący i praktykujący regularnie	78,6	21,4
Wierzący i praktykujący nieregularnie	77,1	22,9
Wierzący, ale niepraktykujący	72,9	27,1
Niewierzący, ale chodzący do kościoła	87,5	12,5
Niewierzący i niepraktykujący	85,1	14,9
<u>Zainteresowanie polityką</u>		
Bardzo duże i duże	90,5	9,5
Średnie	84,1	15,9
Małe	71,0	29,0
Żadne	49,0	51,0
<u>Ocena kompetencji politycznych</u>		
Duże	85,6	14,4
Średnie	82,8	17,2
Żadne	62,3	37,7

Tabela 3 (N=330)

w procentach

Cechy społeczno-demograficzne badanych	Deklaracje osób, które nie wzięły udziału w wyborach, o ich wcześniejszych zamiarach wyborczych		
	chcieli wziąć udział	nie byli pewni, czy wezmą udział	nie chcieli wziąć udziału
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	25,2	23,7	51,1
Kobiety	24,9	30,9	43,6
<u>Wiek</u>			
Do 29	23,6	36,1	40,3
30-39	24,7	26,0	49,3
40-59	18,8	28,8	52,5
60 i więcej lat	31,3	21,9	45,8
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	25,0	28,1	46,9
Miasto:			
- 5-20	28,2	30,8	38,5
- 21-100	32,7	16,3	51,0
- 101-500	16,9	30,5	52,5
- powyżej 500 tys. mieszkańców	23,9	32,6	43,5
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	25,6	28,5	45,3
Zasadnicze zawodowe	26,6	31,6	41,8
Średnie	23,0	19,7	57,4
Wyższe	11,1	33,3	55,6
<u>Przynależność związkowa przed 13 XII 1981 r.</u>			
"Solidarność"	24,1	22,2	53,7
Inne związki	28,6	19,0	52,4
Nie należał	24,4	30,7	44,4
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>			
Bardzo zła i zła	22,1	19,5	58,4
Raczej zła	25,0	35,2	39,8
Średnia, przeciętna	28,8	27,1	43,2
Raczej dobra	15,8	42,1	42,1
Bardzo dobra i dobra	21,1	15,8	63,2
<u>Stosunek do wiary i praktyk religijnych</u>			
Wierzący i praktykujący regularnie	25,8	28,5	45,0
Wierzący i praktykujący nieregularnie	21,7	28,7	49,6
Wierzący, ale niepraktykujący	28,9	24,4	46,7
Niewierzący, ale chodzący do kościoła	0,0	0,0	0,0
Niewierzący i niepraktykujący	30,0	20,0	50,0
<u>Zainteresowanie polityką</u>			
Bardzo duże i duże	32,3	29,0	38,7
Średnie	35,3	24,5	40,2
Małe	17,1	31,7	50,0
Żadne	19,6	27,5	52,9
<u>Ocena kompetencji politycznych</u>			
Duże	29,7	16,2	54,1
Średnie	29,3	30,7	40,0
Żadne	19,7	28,0	51,5

Tabela 4 (N=1486)

w procentach

Cechy społeczno-demograficzne badanych	Odpowiedzi na pytanie: "Czy w tych wyborach zależy coś od takiego człowieka jak Pan(i)?"		
	bardzo wiele	niewiele	nic
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	21,6	58,1	19,6
Kobiety	17,1	57,9	24,3
<u>Wiek</u>			
Do 29	19,5	61,6	18,3
30-39	19,5	60,5	20,0
40-59	20,1	57,5	21,9
60 i więcej lat	16,8	51,6	29,4
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	21,9	53,7	23,7
Miasto:			
- 5-20	16,5	61,2	20,9
- 21-100	14,5	61,5	23,7
- 101-500	17,8	58,9	22,4
- powyżej 500 tys. mieszkańców	22,1	60,4	17,1
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	15,3	53,6	29,6
Zasadnicze zawodowe	21,1	58,7	20,2
Średnie	22,0	61,7	15,9
Wyższe	22,8	63,2	14,0
<u>Przynależność do partii politycznych</u>			
PZPR	21,1	63,4	14,6
SD lub ZSL	32,7	59,2	8,2
Nie należący	18,5	57,5	23,2
<u>Przynależność do organizacji społeczno-politycznych</u>			
Organizacje młodzieżowe (ZHP, ZMW, ZSMP, ZSP)	18,2	62,7	19,1
PRON	25,0	54,2	20,8
Związki zawodowe skupione w OPZZ	19,8	63,0	16,7
Związek Kółek i Organizacji Rolniczych	28,8	54,2	16,9
NSZZ "Solidarność"	34,8	54,4	10,1
"Solidarność" Rolników	39,5	53,5	7,0
<u>Przynależność związkowa przed 13 XII 1981 r.</u>			
"Solidarność"	24,6	57,1	17,4
Inne związki	16,6	63,6	19,4
Nie należał	17,9	56,2	25,0
<u>Ocena własnej sytuacji materialnej</u>			
Bardzo zła i zła	22,5	51,4	25,4
Raczej zła	15,5	59,7	23,5
Średnia, przeciętna	19,8	59,7	20,1
Raczej dobra	20,2	58,7	21,1
Bardzo dobra i dobra	18,5	58,0	22,2
<u>Stosunek do wiary i praktyk religijnych</u>			
Wierzący i praktykujący regularnie	20,7	55,6	22,6
Wierzący i praktykujący nieregularnie	18,0	59,4	22,7
Wierzący, ale niepraktykujący	15,7	59,0	23,5
Niewierzący, ale chodzący do kościoła	25,0	62,5	12,5
Niewierzący i niepraktykujący	19,7	69,7	10,6
<u>Zainteresowanie polityką</u>			
Bardzo duże i duże	28,0	61,2	10,2
Średnie	20,2	62,7	16,0
Małe	11,9	58,0	30,1
Żadne	12,0	39,7	47,4
<u>Ocena kompetencji politycznych</u>			
Duże	26,5	58,8	13,2
Średnie	18,9	62,7	18,0
Żadne	14,4	47,8	37,3

